

В.М. Шевченко, аспірант

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КРИТЕРІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті на основі існуючих підходів наведено власне розуміння економічної сутності поняття інноваційного розвитку рослинництва. Запропоновані об'єктивні показники, як основні критерії оцінки інноваційного розвитку галузі рослинництва в сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: *інновації, інноваційний, нововведення, інноваційний розвиток, урожайність, собівартість, прибуток.*

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток будь-якої держави має неабияке значення для її економіки в цілому та для окремих галузей зокрема. Як показує світова практика, підприємства, які здатні створювати новачі та застосовувати їх у виробництві нових товарів або послуг, необхідних споживачу, реалізовувати ефективно інноваційний процес, здобувають стійкі конкурентні переваги, що дає їм можливість успішно розвиватися на ринку в умовах нестабільного економічного середовища.

В умовах глобальної конкуренції та інформаційного суспільства від спроможності сільськогосподарських підприємств перейти на інноваційний тип економічного розвитку залежить вирішення стратегічного завдання із забезпечення їх конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг агропродовольчої продукції на регіональних і світовому ринках, реалізація потенціалу аграрного виробництва країни.

В зв'язку з тим, що важливу економічну роль у розвитку сільського господарства відіграє рослинництво, що виробляє в середньому понад 55 % всієї сільськогосподарської продукції країни і є важливим джерелом валютних надходжень в Україну, виникла об'єктивна необхідність в розумінні економічної сутності поняття інноваційного розвитку рослинництва та розробці об'єктивних показників, як основних критеріїв оцінки інноваційного розвитку галузі рослинництва в сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження теоретичних та прикладних засад інноваційних процесів в аграрному секторі економіки в цілому, та в рослинництві зокрема, здійснили такі провідні вітчизняні вчені: В. Андрійчук, О. Гуторов, Л. Михайлова, В. Онегіна, П. Саблук, П. Стецюк, О. Ульянченко, О. Шубравська [1–8] та інші.

У науковій літературі переважно акцентувалася увага на особливостях застосування інновацій у сільському господарстві. Віддаючи належне науковим напрацюванням учених зауважимо, що результати проведених досліджень не можуть повною мірою задовольнити потреби теорії і практики інноваційного розвитку рослинництва. Невирішеними залишаються питання відносно розробки та обґрунтування основних критеріїв інноваційного розвитку рослинництва в сільськогосподарських підприємствах.

Мета даного дослідження полягає у розкритті економічної сутності інноваційного розвитку галузі рослинництва в сучасних сільськогосподарських підприємствах та обґрунтуванні основних його критеріїв.

Виклад основного матеріалу досліджень. В сучасних умовах господарювання одним і з важливих чинників стабільно ефективного функціонування рослинництва є успішне здійснення інноваційної діяльності, яка дозволяє значною мірою забезпечити конкурентоспроможність та впроваджувати агроінновації в рослинництво з метою забезпечення сталого економічного зростання цієї сфери.

Розробка основних критеріїв оцінки інноваційного розвитку галузі рослинництва в ринкових умовах вимагає спочатку чіткого з'ясування економічної сутності цього терміну. Тому, з метою системного дослідження поняття «інноваційний розвиток рослинництва» вважаємо за доцільне розглянути усталене значення слів, що утворюють це поняття, а також провести аналіз уже існуючих його дефініцій. Аналіз сутності та змісту цих економічних категорій дозволить розкрити сучасну концепцію здійснення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Слово «інноваційний» є похідним від слова «інновація». Вперше у науку терміни "інновація" та "інноваційний процес" запровадив на початку ХХ ст. австрійський вчений Йозеф Шумпетер. Досліджуючи основні поняття інноваційної теорії, він розглядав інновації як зміни технології та управління, як нові комбінації щодо техніки і технології, використання ресурсів, створення нових товарів тощо [9, с. 238].

Якщо звернутися до Великого тлумачного словника сучасної української мови, то термін „інновація” трактується у двох значеннях:

1. нововведення; 2. комплекс заходів, спрямованих на впровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів і т. ін., а під „нововведенням” слід розуміти – те нове, яке недавно або тільки-но ввели” [10, с. 573]. Отже, вважаємо, що термін „нововведення” – це вітчизняний аналог терміну „інновація”. Але, оскільки, термін „інновація” закріплений у чинному законодавстві та визнаний у міжнародних нормативно-правових актах, то його вживанню необхідно надавати перевагу.

Слово «розвиток» походить від дієслів «розвивати», «розвинути», що є синонімом німецького «entwicklung» [11, с. 255].

Велика радянська енциклопедія подає трактування поняття "розвитку" як необоротної, спрямованої закономірної зміни матеріальних та ідеальних об'єктів [12, с. 521]. Тільки одночасна наявність цих трьох зазначених властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін: оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення постійної системи функцій); відсутність закономірності характерно для випадкових процесів катастрофічного типу; за відсутності спрямованості зміни не можуть нагромаджуватися, і тому процес втрачає характерну для розвитку єдину, внутрішньо взаємозалежну лінію.

Отже, під інноваційним розвитком рослинництва слід розуміти систему заходів щодо проведення комплексу наукових досліджень та розробок, створення інновацій, їх освоєння з метою максимізації доходів і підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва на основі зниження витрат й підвищення її якості, що забезпечує прискорене економічне зростання та розширене відтворення галузі.

Порівнюючи можливі шляхи розвитку підприємства в цілому, та рослинницької галузі зокрема, слід відмітити, що екстенсивний шлях розвитку (який базується на збільшенні обсягів виробництва, шляхом кількісного приросту всіх елементів продуктивних сил, насамперед факторів виробництва при незмінному рівні технічної основи виробництва) практично вичерпав себе. На його зміну прийшов інноваційний розвиток, який є логічним продовженням інтенсивного, що, в свою чергу, представляє собою процес суспільного виробництва, що базується на застосуванні ефективних засобів виробництва, предметів праці, кваліфікованої робочої сили, передових форм і методів організації праці, зростаючої інформованості у відповідності з найновішими досягненнями науково-технічного прогресу.

Тож, основною концепцією при екстенсивному розвитку є збільшення обсягів виробництва за рахунок залучення додаткових ресурсів, при інтенсивному – підвищення ефективності використання залучених до процесу виробництва ресурсів, що, в свою чергу, обумовить

зниження питомих витрат, а при інноваційному – збільшення доходів на основі зниження витрат.

Серед напрямів інноваційного розвитку, які підприємства галузі рослинництва найчастіше впроваджують, можна виділити: використання удосконалених технологій вирощування сільськогосподарських культур, що призводить до зниження їх собівартості й підвищення конкурентоспроможності; вирощування нових сортів сільськогосподарських культур; вдосконалення виробничих (системи удобрення, хімізації, збирання тощо) та управлінських (в т.ч. маркетингових) процесів; організація процесу переробки продукції власного виробництва на інноваційній основі; заходи щодо збереження та відновлення якості ґрунту, як використання науково обґрунтованої сівозміни; організація системи оплати праці; організація системи зберігання та реалізації продукції рослинництва; покращення умов і підвищення безпеки праці тощо.

Існує певна система показників оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства, до основних з яких віднесено:

– показники виробничої ефективності науково-технічних заходів: темп приросту ефективності виробництва конкретних видів продукції (робіт) від використання науково-технічних заходів; відносна економія собівартості продукції в результаті запровадження науково-технічних заходів; питома вага посівів сільськогосподарських культур по інноваційним технологіям;

– показники фінансової ефективності науково-технічних заходів: приріст прибутку в результаті реалізації науково-технічних заходів; приріст доданої вартості, включаючи амортизацію, в результаті реалізації науково-технічних заходів, у тому числі за рахунок інтенсивних і екстенсивних факторів; приріст доходу за рахунок реалізації науково-технічних заходів;

– показники інвестиційної ефективності науково-технічних заходів: ці показники характеризують кількість впроваджених науково-технічних засобів, зростання питомої ваги прогресивних технологічних процесів та нових інформаційних технологій, підвищення коефіцієнта автоматизації та організаційного рівня виробництва і праці, кількість патентів або авторських свідоцтв, підвищення конкурентоспроможності підприємства, товарів (послуг) на ринку;

– показники соціальної ефективності науково-технічних заходів, яка полягає у створенні більш сприятливих умов для життєдіяльності суспільства в цілому та оцінюється через показники якості життя населення. На рівні підприємства соціальний ефект оцінюється

через: покращення умов праці працівників; приріст доходів персоналу; зміни в структурі персоналу з огляду на рівень кваліфікації, гендерного співвідношення; покращення стану здоров'я персоналу; збільшення тривалості вільного часу при зменшенні тривалості робочого часу без зменшення чи зі збільшенням рівня оплати праці;

– показники екологічної ефективності науково-технічних заходів, яка полягає в зменшенні екодеструктивного впливу на довкілля та поліпшенні якості навколишнього середовища.

Але проблема у їх використанні в процесі дослідження інноваційного розвитку галузі рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Харківської області полягає у відсутності відповідної інформації у традиційних статистичних формах Державного комітету статистики України. Тому нами були запропоновані такі критерії інноваційного розвитку рослинництва, які можуть бути розраховані та досліджені на базі офіційних статистичних даних, як на рівні конкретного сільськогосподарського підприємства, так і в середньому по області чи Україні.

Виходячи безпосередньо з визначення терміну «розвиток», основною особливістю даного процесу є тенденція економічного зростання. Якщо говорити про галузь рослинництва, то це передусім збільшення обсягів виробленої продукції. Але, водночас, виникає дискусійне питання: чи може тенденція нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції бути наслідком лише інноваційного розвитку? Відповідь цілком очевидна, що ні, оскільки підприємство могло досягти цих результатів виключно через екстенсивний шлях розвитку, збільшуючи обсяги залучених до процесу виробництва ресурсів (наприклад земельних). Тож, цілком очевидно, що досліджуючи тенденції економічного зростання діяльності сільськогосподарських підприємств в рослинницькій галузі, необхідно аналізувати збільшення обсягу виробленої продукції в порівнянні з минулим роком на одиницю посівної площі, тобто урожайність сільськогосподарських культур.

Крім того, важливо зауважити, що вплив природно-кліматичних змін на продуктову орієнтацію аграрних підприємств є очевидним, а тому навіть залучення підприємствами інноваційних технологій може не дати відповідного очікуваного результату через несприятливі погодні умови в конкретний період. Тому, нами була проаналізована динаміка середньої урожайності основних сільськогосподарських культур по підприємствам Харківської області в динаміці за 6 років, використовуючи метод математичного вирівнювання для встановлення закономірності змін (табл. 1).

За результатами проведених досліджень ми можемо констатувати, що урожайність основних сільськогосподарських культур суттєво коливалась по роках. Так, привертає увагу той факт, що в 2014 р. по більшості зернових та зернобобових культурах була зафіксована максимальна урожайність за весь період дослідження (по пшениці озимій – 49,6 ц/га, пшениці ярій – 36,0 ц/га, житу – 34,5 ц/га, гречці – 14,9 ц/га, ячменю ярому – 34,5 ц/га, овесу – 33,5 ц/га та просу – 26,7 ц/га), після чого в 2015 р. відбувся різким спад. В даному випадку подібні коливання пояснюються впливом природно-кліматичних умов на біологічну продуктивність різних сільськогосподарських культур.

1. Динаміка середньої урожайності основних сільськогосподарських культур по підприємствам Харківської області

(ц/га)

Культури	Роки						Тенденція зміни
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
зернові та зернобобові	37,4	29,6	40,6	46,1	40,4	44,8	$y = 2,1349x + 32,35$
пшениця озима	37,4	29,8	43,3	49,6	40,4	45,5	$y = 2,243x + 33,153$
пшениця яра	23,2	23,9	19,8	36,0	22,9	29,5	$y = 1,2771x + 21,422$
жито	30,2	23,8	34,1	34,5	28,2	34,0	$y = 0,9282x + 27,555$
гречка	13,2	9,9	10,3	14,9	12,0	10,6	$y = -0,0645x + 12,04$
кукурудза на зерно	58,4	34,5	49,3	56,2	55,4	59,0	$y = 2,0725x + 44,882$
ячмінь озимий	25,9	22,2	30,5	34,5	34,5	37,7	$y = 2,8538x + 20,899$
ячмінь ярий	25,1	26,7	23,0	34,5	26,6	30,0	$y = 1,0182x + 24,088$
горох	15,6	20,3	15,1	21,9	20,4	29,4	$y = 2,1739x + 12,851$
овес	23,5	23,9	19,3	33,5	23,3	30,7	$y = 1,3805x + 20,866$
просо	26,0	17,1	16,5	26,7	25,0	18,4	$y = -0,1232x + 22,055$
сорго	35,7	49,6	30,0	45,6	32,7	33,8	$y = -1,2768x + 42,365$
соняшник	25,7	22,3	29,2	27,8	29,6	29,0	$y = 1,0631x + 23,539$
соя	17,7	11,8	12,9	14,3	17,2	22,3	$y = 1,1663x + 11,953$
цукрові буряки	274,6	356,8	353,3	427,9	343,9	510,3	$y = 34,703x + 256,33$
картопля	217,9	55,9	101,2	86,7	116,0	97,8	$y = -12,423x + 156,07$

Що стосується в цілому тенденції зміни урожайності за 2011-2016 рр., то майже по всім сільськогосподарським культурам, крім гречки, проса, сорго та картоплі було підвищення урожайності. По зазначеним культурам зафіксовано щорічне зниження урожайності в 0,06, 0,1, 1,3 та 12,4 ц/га відповідно. Можемо лише припустити, що підвищення урожайності по більшості культур було частково обумовлено

запровадженням на підприємствах різних інновацій в розрізі по напрямкам діяльності у рослинництві (організаційно-економічний, техніко-технологічний, соціально-управлінський, інформаційний). Але однозначно стверджувати це є неможливим через те, що дослідження здійснювались за середніми даними по всіх сільськогосподарських підприємствах Харківської області. І цілком очевидним є те, що серед загальної сукупності підприємств були такі, які запроваджували інновації у своє виробництво, і такі, в яких вони були відсутні. Але, якщо конкретизувати і здійснити подібні дослідження в розрізі по конкретним підприємствам, то такий натуральний показник, як урожайність, можна використовувати як критерій інноваційного розвитку в рослинництві. Так, якщо підприємство в конкретному році запровадило нову інновацію в рослинництві у вирощуванні конкретної культури по будь-якому напрямку (економічний, фінансовий, маркетинговий, біологічний, хімічний, технічний, технологічний тощо), для обґрунтування її доцільності та ефективності, слід порівняти отриману урожайність даної культури після запровадження інновацій в динаміці з попередніми роками. Відповідно, підвищення урожайності при рівних інших умовах буде виступати критерієм інноваційного розвитку.

Поряд з отриманими результатами досліджень, відмітимо, що в сучасних ринкових умовах суб'єкти господарювання зацікавлені не просто в збільшенні обсягів виробництва продукції, а в нарощуванні сум отриманого прибутку, як кінцевого фінансового результату своєї діяльності. Оскільки підприємство може підвищити урожайність сільськогосподарських культур, залучаючи сучасні інноваційні технології, але при цьому через негативний вплив деяких факторів сума отриманого прибутку не збільшиться. До них ми відносимо: низька якість виробленої продукції, не налагоджені ринки збуту, несприятлива ситуація на ринку (висока пропозиція, малий попит, як наслідок низька ринкова ціна), зміна рівня собівартості продукції тощо. Між величиною прибутку і рівнем собівартості існує зворотна залежність: чим нижчою є собівартість продукції, обумовлена рівнем витрат на її виробництво, тим вищим буде прибуток і навпаки. Цей чинник, в свою чергу, перебуває під впливом багатьох причин. Тому, вважаємо за необхідне проаналізувати тенденції зміни собівартості основних видів продукції рослинницької галузі з метою розробки заходів щодо скорочення рівня витрат на виробництво продукції, і як наслідок, збільшення за рахунок цього прибутку підприємства (табл. 2).

За даними табл. 2 можна зробити висновок, що по всім досліджуваним культурам, крім картоплі, виробнича собівартість мала тенденцію до збільшення, про що свідчать позитивні значення коефіцієнта

а₁. Найбільший щорічний приріст виробничої собівартості серед зернових культур був по гречці – 70,1 грн/ц, найменший по сорго – 17,7 грн/ц. По картоплі було зафіксовано навпаки щорічне зниження виробничої собівартості 1 ц даної культури на 24,1 грн/ц (до речі, урожайність по цій культурі також мала тенденцію до зниження). Це пояснюється тим, що дана сільськогосподарська культура є збитковою для нашого регіону, тому підприємства максимально заощаджують витрати по її виробництву, не говорячи вже про додаткові витрати на запровадження інновацій.

**2. Динаміка виробничої собівартості основних видів продукції галузі
рослинництва по сільськогосподарських підприємствах
Харківської області**

(грн/ц)

Культури	Роки						Тенденція зміни
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
зернові та зернобобові	109,4	145,9	125,8	135,3	203,8	252,5	$y = 25,68x + 72,24$
пшениця озима	109,8	136,4	117,5	136,5	210,7	250,0	$y = 26,946x + 65,825$
пшениця яра	125,5	164,0	173,8	144,4	233,0	323,4	$y = 33,345x + 77,299$
жито	93,4	155,5	117,1	110,1	176,1	238,2	$y = 22,261x + 70,47$
гречка	313,8	316,9	284,5	280,6	437,1	733,4	$y = 70,142x + 148,87$
кукурудза на зерно	97,4	143,5	130,3	121,3	179,5	233,3	$y = 22,241x + 73,053$
ячмінь озимий	126,5	82,0	156,8	123,6	186,2	237,5	$y = 23,847x + 68,624$
ячмінь ярий	121,1	125,2	142,4	135,6	209,1	256,1	$y = 26,289x + 72,899$
горох	207,0	191,7	233,6	236,0	389,8	400,1	$y = 44,632x + 120,16$
овес	106,4	112,3	136,6	124,9	181,5	198,9	$y = 18,81x + 77,603$
просо	103,4	115,4	117,2	139,0	194,7	242,2	$y = 27,251x + 56,607$
сорго	113,2	114,5	259,3	134,5	189,2	217,5	$y = 17,734x + 109,3$
соняшник	191,6	221,6	219,5	283,4	396,7	490,4	$y = 59,524x + 92,2$
соя	265,2	295,1	382,1	478,9	492,6	585,9	$y = 65,503x + 187,38$
цукрові буряки	33,1	32,5	36,1	39,7	70,2	69,3	$y = 8,5019x + 17,065$
картопля	157,8	428,2	429,8	208,4	182,1	180,8	$y = -24,141x + 349,01$

Одним із факторів подібного збільшення виробничої собівартості продукції є процес інфляції, оскільки при інфляції ціни на сировину, матеріали, паливо зростають і, відповідно, зростає і загальна сума виробничих витрат. У практиці підприємницької діяльності застосовуються різні способи зниження собівартості. Безумовно,

використовуються такі прийоми, як економія паливно-сировинних ресурсів, матеріальних й трудових витрат, зниження частки амортизаційних відрахувань, скорочення адміністративних витрат тощо. Проте слід пам'ятати, що зниження собівартості має межу, після якої вона вимагає зниження якості продукції.

Поряд з цим, не виключно, що серед досліджуваної нами сукупності сільськогосподарських підприємств Харківської області були такі, які несли додаткові затрати через впровадження у рослинницьку галузь різноманітних інновацій, збільшуючи тим самим собівартість виробленої продукції.

Для того, щоб встановити, що підвищення собівартості виробленої продукції є не просто результатом впливу інфляційних процесів, а наслідком запровадження різноманітних інновацій, пропонуємо скористатись показником темпу інфляції. Якщо собівартість виробленої продукції буде зростати повільнішими темпами, ніж показник темпу інфляції, то це буде ознакою інноваційного розвитку.

Отже, вищеописані аргументи дають підстави стверджувати, що такий показник, як виробнича собівартість 1 ц продукції, може виступати критерієм інноваційного розвитку рослинництва в сільськогосподарських підприємствах, оскільки відображає понесені підприємством витрати на виробництво продукції (в т.ч. і на запровадження певних інновацій), які будуть впливати на формування кінцевого фінансового результату – прибутку (збитку) від реалізації продукції рослинництва.

В зв'язку з цим, нами була досліджена динаміка прибутку/збитку від реалізації продукції галузі рослинництва (з розрахунку на 1 ц) по сільськогосподарських підприємствах Харківської області і за допомогою методу математичного вирівнювання (за рівнянням прямої лінії) була встановлена закономірність зміни досліджуваного показника за 2011-2016 рр. (табл. 3).

Як зазначалось вже раніше, виробнича собівартість 1 ц основних видів продукції галузі рослинництва має тенденцію до збільшення, але і прибуток від реалізації цієї ж продукції також збільшувався. Це означає, що ціна реалізації 1 ц основних видів продукції підвищувалась більш швидкими темпами, ніж виробнича собівартість, покривши тим самим витрати по виробництву та забезпечивши прибутковість діяльності. Для підприємств, які залучали певні інновації до своєї діяльності, збільшення суми отриманого прибутку є одним із головних критеріїв їх інноваційного розвитку.

Але в умовах інфляції важливо ще порівняти темпи збільшення прибутку з темпом інфляції. Якщо прибуток від реалізації продукції збільшуватиметься швидшими темпами порівняно з темпом інфляції, то це

буде ознакою інноваційного розвитку. І навпаки, якщо інфляція буде мати випереджаючі темпи збільшення порівняно з темпами збільшення прибутку, то поясненням цього буде переважно підвищення рівня цін реалізації на основні види продукції, а, відповідно, і знецінення національної валюти.

3. Динаміка прибутку від реалізації основних видів продукції галузі рослинництва по сільськогосподарських підприємствах Харківської області

(грн/ц)

Культури	Роки						Тенденція зміни
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
зернові та зернобобові	25,2	19,5	-1,5	3,4	76,8	83,3	$y = 13,346x - 12,256$
пшениця озима	20,5	17,3	11,5	9,9	72,8	73,9	$y = 12,335x - 8,842$
пшениця яра	25,2	6,4	31,2	120,1	120,4	20,2	$y = 11,601x + 13,312$
жито	24,7	-24,6	-13,8	8,4	46,5	75,4	$y = 13,967x - 29,449$
гречка	229,9	97,2	-3,5	103,8	497,7	606,0	$y = 91,122x - 63,737$
кукурудза на зерно	31,2	1,6	-20,4	28,5	78,9	95,7	$y = 17,241x - 24,439$
ячмінь озимий	15,1	59,6	-17,6	34,2	59,7	49,5	$y = 6,4077x + 10,991$
ячмінь ярий	17,3	26,8	-5,8	31,0	52,8	36,3	$y = 5,9981x + 5,3973$
горох	-0,3	15,0	-5,4	50,5	115,0	263,8	$y = 47,9x - 94,557$
овес	50,1	26,0	-0,2	35,2	22,1	95,3	$y = 7,1328x + 13,122$
просо	37,7	-1,8	14,0	71,2	135,7	50,7	$y = 15,275x - 2,2055$
сорго	-14,5	11,2	-187,1	-0,8	61,1	39,7	$y = 17,34x - 75,765$
соняшник	132,1	134,6	77,4	84,8	346,2	350,9	$y = 49,604x + 14,049$
соя	14,6	39,1	-48,4	-51,0	204,5	259,7	$y = 49,118x - 102,16$
цукрові буряки	6,1	5,2	0,8	10,5	6,7	19,7	$y = 2,3481x - 0,0463$
картопля	24,3	-256,5	-51,1	182,0	250,0	260,3	$y = 83,795x - 225,13$

Висновки. На основі узагальнення теоретичних основ інноваційного розвитку рослинництва та сутності його організаційно-економічного забезпечення визначено, що під інноваційним розвитком рослинництва слід розуміти систему заходів щодо проведення комплексу наукових досліджень та розробок, створення інновацій, їх освоєння з метою максимізації доходів і підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва на основі зниження витрат й підвищення її якості, що забезпечує прискорене економічне зростання та розширене відтворення галузі.

Для оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства в цілому, та галузі рослинництва зокрема, існує певна система часткових показників, яка складається з п'яти основних груп: виробничої, фінансової, інвестиційної, соціальної та екологічної ефективності науково-технічних заходів.

Узагальнюючими критеріями інноваційного розвитку галузі рослинництва є підвищення обсягів виробленої продукції з розрахунку на одиницю зібраної площі, максимальний рівень окупності витрат та підвищення рівня їх прибутковості. Відповідно повільніше зростання собівартості виробленої продукції та більш швидкі темпи збільшення прибутку від реалізації продукції порівняно з темпом інфляції є ознаками інноваційного розвитку.

Бібліографічний список: 1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств аграрного комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с. 2. Гуторов О.І. Інвестиційний менеджмент: курс лекцій / О.І. Гуторов. – Харків: ХНАУ, 2014. – 202 с. 3. Михайлова Л.І. Інноваційний менеджмент/ Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов, С.Г. Турчіна, І.О. Шарко. – Вид. 2-ге, доп. – К.: Центр учб. літ-ри, 2015. – 234 с. 4. Онегіна В.М. Складові інноваційної моделі розвитку аграрного виробництва в Україні / В.М. Онегіна // Вісник Сумськ. нац. аграр. унту. – 2010. – Вип 9/2 (44) – С. 135–139. 5. Саблук П.Т. Аграрний сектор України: інституційні засади подальших трансформацій / П.Т. Саблук // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2 – С. 238–240. 6. Стецюк П.А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва / П.А. Стецюк, О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 73-78. 7. Ульянченко О.В. Ресурсоощадні технології вирощування зернових культур: оцінка й ефективність: монографія / О.В. Ульянченко, І.В. Казакова. – Х.: Смугаста типографія, 2015. – 288 с. 8. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект / О. Шубравська // Економіка України. – 2012. – № 1. – С. 27–35. 9. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и цикла конъюнктуры) : пер. с нем. – М.: Изд-во "Прогресс", 1982. – 453 с. 10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2003. – 1440 с. 11. Найдюк В.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств / В.С. Найдюк // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 3. – С. 251–263. 12. Большая советская энциклопедия: Гл. ред. А.М. Прохоров. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – М.: Изд-во "Сов. энциклопедия", 1975. – Т. 1-30, т. 21. – 640 с.

В.М. Шевченко *Экономическая сущность и критерии инновационного развития растениеводства в сельскохозяйственных предприятиях.* В статье на основе существующих подходов приведено собственное понимание экономической сущности понятия инновационного развития растениеводства. Предложены объективные показатели, как основные критерии оценки инновационного развития отрасли растениеводства в сельскохозяйственных предприятиях.

Ключевые слова: инновации, инновационный, нововведения, инновационное развитие, урожайность, себестоимость, прибыль

Shevchenko V. M. Economic essence and criteria of innovative development of plant growing in agricultural enterprises. In the article on the basis of existing approaches is given the actual understanding of the economic essence of the concept of innovative development of crop production. The comparative description of possible ways of development of the enterprise as a whole, and the plant industry in particular, namely, is established the basic concept with extensive development, intensive and innovative. The main directions of innovation development, which enterprises are most often implemented in the field of plant growing, are identified.

The system of indicators of estimation of the efficiency of innovative activity of the enterprise, which is represented by five groups of indicators: production, financial, investment, social and environmental efficiency of scientific and technical measures, is investigated.

Due to the lack of relevant information in the traditional statistical forms of the State Statistics Committee of Ukraine for the calculation of the above indicators, the following criteria for evaluating the innovation development of the crop production sector, which can be calculated and studied on the basis of official statistics, both at the level of a particular agricultural enterprise and on average, were proposed. in the region or in Ukraine. These include: increasing the volume of products produced per unit of assembled area, the maximum level of payback and increase their profitability.

To establish that the increase in the cost price of produced products is not simply a result of the influence of inflationary processes, but as a consequence of the introduction of various innovations, it is proposed to use the rate of inflation. If the cost of manufactured goods will grow at a slower pace than the rate of inflation, and, accordingly, the profit from the sale of products, on the contrary, will increase at a faster pace than inflation, then this will be a sign of innovation development.

Key words: innovations, innovations, innovations, innovation, productivity, cost, profit.

Стаття надійшла до редакції: 18.09.2017 р.